

Inspecció educativa i avaluació de centres i programes. Una proposta des de la LOGSE

Miquel Sbert i Garau *

Miquel Vives i Madrigal *

1. L'avaluació dels centres docents i l'avaluació de programes i serveis com a tòpics de l'avaluació educativa

L'avaluació, entesa com a procés, és indeslligable de l'ensenyament, l'aprenentatge i l'educació (Oliver, 1991). Qualsevol intervenció pedagògica l'ha de tenir en compte, perquè, donat el caràcter instrumental del procés avaluat, és al servei de la presa de decisions (De La Orden, 1982:22-23; Tendrink, 1983: 22; Cabrera, 1986: 24-30; Usite, 1990:12-14) i/o d'un «rendiment de comptes».

L'avaluació educativa queda justificada pel fet de ser el punt de suport instrumental que serveix per jutjar i prendre alternatives de decisió que millorin el sistema escolar (Stufflebeam-Shinkfield, 1987:72-73; Pérez Gómez 1983:431). Així el procés d'avaluació aplicat a qualsevol aspecte de la realitat educativa (alumne, professor, currículum, centre, programa educatiu, etc.) n'és instrument per al seu continu perfeccionament (Tyler, 1986:25).

Entre les distintes concepcions avaluatives que ressalten la utilitat de la valoració com a base per a una eventual decisió educativa (Nevo, 1983:118) que perfeccioni el sistema educatiu (o l'aspecte de la realitat educativa avaluat), anotarem la que formula De La Orden (1982:22-23) per la seva claredat i precisió:

* Miquel Sbert i Garau és inspector d'Educació de les Illes Balears; Professor Agregat de Batxillerat. Ha escrit articles sobre pedagogia de la llengua. Darrerament ha publicat els llibres *Camina caminaràs... Un passeig per Sa Marina de Llucmajor amb Maria Antònia Salvà* (1989) i *Terres de llegendes. Experiència de llengua catalana i experiències al Cicle Mitjà* (1989).

* Miquel Vives i Madrigal és Doctor en Ciències de l'Educació; Inspector d'Educació de les Illes Balears. Ha escrit articles sobre avaluació de centres a la revista *Estudis Balearics* i al IX Congreso Nacional de Pedagogía (Alacant). Té publicat el llibre *Ortografia Programada (Curs per a l'autoaprenentatge de la llengua catalana)*, i en premsa, *Actituds i coneixements de llengües a l'escola*.

«Evaluar hace referencia al *proceso* de recogida y análisis de información relevante para *describir* cualquier faceta de la realidad educativa y formular un *juicio* sobre su *adecuación a un criterio* previamente establecido, como base para la *toma de decisiones*» .

En aquest sentit, convé remarcar:

a) El *judici* que dóna peu a la formulació d'*alternatives de decisió* és crític a partir de *dades observades*, recollides amb un *instrument* adequat i *contrastades* amb un *criteri* previ.

b) La *descripció* i *valoració* s'estén a tots els factors que intervenen en el procés d'ensenyament-aprenentatge des del sistema educatiu, globalment, fins a qualsevol de les seves parts enteses com a subsistemes).

c) L'avaluació ha de permetre la retroalimentació del procés facilitant els reajustaments necessaris. És l'enfocament de l'avaluació formativa (Usite, 1990:16; Vives Madrigal, 1988).

En el paradigma decisional, en aquells casos que el procés d'avaluació proposi alternatives de decisió (o de facilitació de decisions) a les instàncies pertinents, cal parlar de diferents funcions d'avaluació, segons quin sigui l'àmbit de la decisió (Cabrera-Espin, 1986:31):

- Avaluació contextual:

Abans de la intervenció pedagògica valora les necessitats, problemes i oportunitats. La seva proposta serveix per prendre decisions sobre metes i objectius d'un centre, programa o servei. Després de la intervenció, valora l'adequació dels objectius per cobrir les necessitats.

- Avaluació de disseny:

Valora els procediments, els recursos i les estratègies, així com la manera d'utilitzar-los per aconseguir els objectius establerts. Serveix per prendre decisions sobre el tipus d'intervenció psicopedagògica a realitzar (àmbit de decisió: estructural).

- Avaluació formativa:

Serveix per prendre decisions sobre el procés d'ensenyament-aprenentatge. Quan valora la discrepància entre el disseny i la realitat parlem d'*avaluació d'implementació*. Quan valora el procés mentre es realitza, tot determinant el progrés envers objectius, hom parla d'*avaluació del progrés*.

- Avaluació sumativa:

Valora els resultats produïts al centre o pel programa o servei un cop conclòs el procés educatiu, Certifica, acredita o selecciona la qualitat del producte esperat.

L'objecte de l'avaluació educativa

Com hem indicat, qualsevol element de la realitat educativa és susceptible de ser avaluat (no tan sols, com és més usual, el rendiment acadèmic dels alumnes o l'eficàcia dels professors). Quan l'avaluació centra el seu objecte en l'escola com a institució i organització parlem d'*avaluació del centre*. Si l'avaluació fixa l'atenció sobre programes (o serveis) formatius (de caràcter experimental o d'implantació) podem parlar aleshores d'*avaluació de programes o investigació avaluativa*.

2. L'Equip d'Inspectors com a unitat operativa bàsica d'avaluació quasi-externa de la demarcació escolar

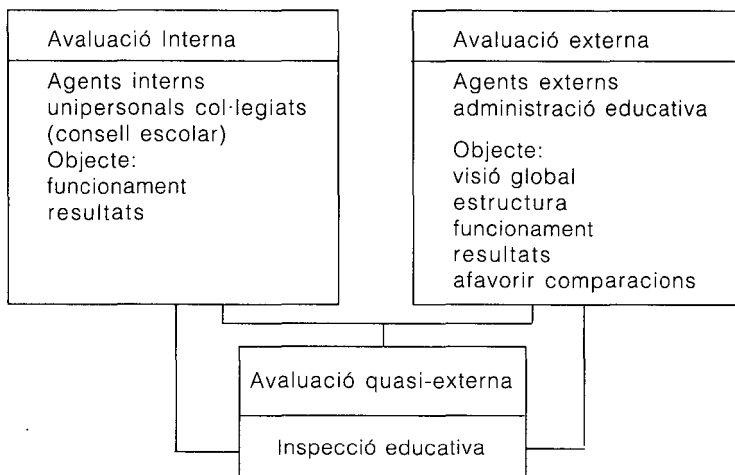
L'avaluació constitueix una responsabilitat que ha de ser assumida sempre pels protagonistes de la vida del centre escolar o pels participants en un programa experimental o d'implantació. Efectivament, l'escola, com a organització, ha de tenir un control i *una supervisió intrínseca de caràcter tècnic* per a avaluar el funcionament del centre escolar i els seus resultats, exercida a través del claustre de professors, els equips de cicle, els seminaris o departaments didàctics i pel *consell escolar* (entre les atribucions del qual hi trobam específicament la supervisió del propi centre, l'exercici del que podríem denominar *control social i participatiu*). En aquest sentit, hom parla d'avaluació **interna**.

En contraposició a aquesta autoavaluació, les institucions, responsables de la presa de decisions reguladores del sistema educatiu (administracions educatives), tenen necessitat d'obtenir una informació *objectiva, fiable i vàlida*, recollida, analitzada i valorada per tècnics professionals degudament qualificats i no implicats en la planificació o gestió/execució del propi centre, programa o servei (Menéndez i Pablo, 1990:14). Es tracta de l'avaluació **externa** que permet l'obtenció de dades referides al sistema educatiu amb la màxima objectivitat i oferir una visió global dels components del

sistema o dades concretes sobre aquests mateixos components (estructura, funcionament, resultats) i, alhora, afavoreix la comparació entre uns sistemes (o components) i uns altres (Menéndez i Pablo, 1990:14-15).

En el context de la dicotomia entre una avaluació interna (autoreguladora) i una avaluació externa (catalitzadora de decisions regulatives que ajustin el sistema a necessitats i objectius), apareix com a posició intermèdia la *INSPECCIÓ EDUCATIVA*, que, per una part, juga un rol de dinamització, estímul, orientació, assessorament i suport de l'avaluació interna del centre escolar; i, per l'altra, ha de participar en l'avaluació del sistema educatiu (LOGSE, art. 61), i també tenir cura («vetllar») del compliment de les lleis i reglaments, sense implicacions directes en el funcionament de l'escola, al marge de la planificació, gestió o execució del centre, programa o servei considerats. És en aquest sentit que hom afirma que la Inspecció és un *agent d'avaluació quasi-externa* (Menéndez i Pablo, 1990:15) (vegeu Figura 1)

FIGURA 1: La Inspecció Educativa: Agent d'avaluació quasi-externa (Elaboració pròpia)

La intervenció inspectora avaluativa, situada a mig camí entre la dinamització de l'autoavaluació i l'heteroavaluació totalment externa (atribuïble a l'«Institut Nacional de Calidad y Evaluación», LOGSE: art. 62), s'exercita des d'una posició d'*investigador de camp* (Menéndez i Pablo, 1990:15) per l'*Equip d'Inspecció*, definit com a

«unidad operativa básica del Servicio Provincial de Inspección responsable de ejecutar en cada Demarcación el Plan Provincial de actividades a todos los Centros, Programas y Servicios educativos» (O.M. 27-09-90, art. 6).

Així doncs, l'Equip d'Inspecció, amb coneixement suficient dels centres i del seu entorn ha d'avaluar l'estat dels èxits que s'estan atenyant en relació a cada objectiu plantejat a la demarcació escolar, entesa com a subsistema. Això significa que la demarcació compta amb suficients centres docents dels distints nivells i modalitats, així com amb un nombre suficient de programes formatius i serveis (CEP, SAPOEs, Centre de Recursos, etc.) amb una xarxa de comunicació convenient i sense ruptura de llaços de caràcter geogràfic o històric (Hallak, 1978; Martínez *et al.*, 1983; O.M. 27-09-90, art. 5.3.).

En la investigació de camp hom desenvoluparà unes *tasques comunes* a càrrec d'un o alguns inspectors de l'Equip, independentment del seu nivell de procedència, i altres *específiques* que requeriran un inspector o inspectors en funció de la seva especialització, habilitat o adequació (R.D. 1524/1989, art. 12.2.).

L'actuació de l'Equip d'Inspecció, al nostra parer, hauria d'oobeir les línies següents:

1. Avaluació, control i seguiment dels centres docents dels nivells d'Educació Infantil, Primària, Secundària Obligatoria, Batxillerat, F. Professional de Grau Mitjà situats en el territori de la demarcació.

2. Avaluació de les modalitats educatives existents a la demarcació (Adults, Alumnes amb Necessitats Educatives Especials).

3. Avaluació del grau d'implantació o d'experimentació dels programes educatius de la demarcació.

4. Selecció i identificació d'un conjunt significatiu de centres, programes i serveis educatius susceptibles de ser avaluats.

5. Especificació del sistema de recollida de dades mitjançant instruments d'avaluació normalitzats o en fase d'experimentació.

6. Planificació de la *visita (-tes) d'avaluació* a realitzar, classificant les tasques a efectuar d'acord amb el nivell i la modalitat (comunes, internivellars o intermodalitats) específics.

7. Temporalització de les visites.

8. Complimentació dels documents-ressenya normalitzats (O.M. 27-09-90, Art. 11.4.).

9. Anàlisi de les dades obtingudes.

10. Valoració de les dades.

11. Emissió d'informes amb la descripció dels fets, valoració, proposta i formulació de recomanacions (O.M. 27-09-90, art. 11.5 y 11.6.).

3. Proposta d'avaluació dels centres escolars

El contingut de l'avaluació del centre ha d'abraçar tots els elements personals, materials, organitzatius i funcionals amb què compta (vegeu Figura 2).

FIGURA 2: Aspectes de l'avaluació del centre

Materials	
<ul style="list-style-type: none">• Aules• Material didàctic estable• Material didàctic fungible• Llibres text i consulta• Biblioteca	<ul style="list-style-type: none">• Mobiliari• Mitjans àudio-visuals• Laboratoris• Menjador, etc.
Organitzatius i Funcionals	
<ul style="list-style-type: none">• Òrgans de participació i govern.• Òrgans unipersonals: Director, Secretari, Cap Estudis.• Òrgans de govern col·legiats: Consell Escolar, Claustre de Professors, Comissió Econòmica del C.E.• Organització del Professorat: org. horitzontal; org. vertical; adscripció; especialitats; reciclatge; tutories; horaris, etc.• Organització dels alumnes: organització; classificació; admissió; agrupaments (criteris); horaris; participació, etc.• Innovació educativa.• Organització consultiva: cicles, departaments.• Serveis de suport.• Reglament de Règim interior i disciplina.• Activitats extraescolars.• Relacions amb pares i institucions.• Serveis complementaris: transport, menjador, etc.	
Rendiment	
<ul style="list-style-type: none">• Equips, sistemes i criteris d'avaluació.• Documentació sobre avaluació.• Instruments d'avaluació.• Estadística de resultats.	

(Extret de Vives Madrigal (1986): *Memoria sobre la funció inspectora*, inèdit, Palma de Mallorca).

L'avaluació, com qualsevol altre tipus d'activitat investigadora, pot efectuar-se des d'enfocaments conceptuals distints de l'escola com a organització (De Miguel, 1989: 27-29) i prenent com a referència criteris d'avaluació diferents (De Miguel, 1989: 31-44), els quals, segons on marquin l'èmfasi, permeten que ens referim a:

- a) Models centrats sobre resultats (*output* sortides).
- b) Models centrats sobre l'eficiència dels processos interns de la pròpia organització.
- c) Models causals.
- d) Models culturals.
- e) Models centrats en l'avaluació de canvi.

La nostra proposta

A l'hora de formular una proposta d'avaluació condicionada per la doble perspectiva que apuntàvem al títol del treball, potser convindria anotar algunes matisacions. El doble condicionament suposa dos tipus de limitacions:

a) Les derivades de l'exercici de la funció inspectora educativa (estricta adequació a les prescripcions legals vigents i subordinació al marc funcional que hem perfilat més enrere).

b) Les que provenen d'engegar el procediment avaluatiu segons els pressupostos concrets de la recent Llei Orgànica d'Ordenació General del Sistema Educatiu (LOGSE).

Des d'aquest doble emmarcament i previ l'anàlisi de les aportacions bibliogràfiques més pròximes al nostre context (Muñoz Arroyo, 1978; Darder López, 1985; Escudero Escorza, 1983; Barberà, 1990) hem desenvolupat la nostra proposta a partir del mètode d'anàlisi de centres centifactorial (Tort i Raventós, 1985) centrat en la determinació de factors bàsics, entesos com a elements essencials de la institució escolar, i descomponent-los al seu torn en subfactors que abracin els aspectes fonamentals del centre i la seva dinàmica. Algunes de les raons de l'assumpció del model esmentat són les següents:

1. Afavoreix una consideració global de la institució escolar (del centre) com a organització.

2. Permet la sistematització d'indicadors significatius dels aspectes concrets a avaluar.

3. Facilita la viabilitat d'elaboració d'instruments adequats per a l'obtenció de la informació precisa.

4. Permet un tractament analític de resultats no gens complicat però apte per proporcionar, quantitativament i qualitativa, informació pertinent.

Val a dir que no és intenció nostra desenvolupar la segona fase del mètode de Tort (establiment dels subfactors), cosa que hauria de sorgir com a resultat d'un treball empíric, d'acord amb el que ell mateix proposa (Tort i Raventós, 1985:70-81), efectuat a partir del que nosaltres qualifiquem d'*aspectes a avaluar*. La nostra proposta pretén només de situar en el context dels deu factors base els àmbits d'actuació de la Inspecció Educativa a l'hora d'investir l'avaluació de centres.

Els factors base són els següents (Tort, 1985:105):

1. Viabilitat dels principis bàsics.
2. Capacitat de l'equip directiu.
3. Potenciació de l'equip docent.
4. Dinàmica de la gestió de persones.
5. Adequació de la gestió general i organitzativa.
6. Qualificació de la gestió pedagògica i acadèmica.
7. Optimització de la gestió econòmica.
8. Dinamisme de la integració escolar.
9. Eficàcia dels serveis complementaris.
10. Funcionalitat de l'estructura escolar.

Sobre aquests factors base efectuem una fonamentació pedagògica i jurídica que possibilita l'extracció dels aspectes mínims a avaluar per part de l'Equip d'Inspectors de la Demarcació, d'acord amb l'esquema de la figura 3.

FIGURA 3

FACTOR	
Fonamentació pedagògica	Base legal
ASPECTES A AVALUAR	

Quant a la classificació de la tasca a portar a terme, no podem oblidar que condicionarà la planificació i la temporalització de les visites, les anàlisis i l'emissió d'informes. La diferenciació entre tasques *comunes* i *específiques* (RD 1524/1989, Art. 12.2.) ha de delimitar-se clarament per tal de no interferir negativament en el procés.

L'elaboració i la selecció d'instruments d'avaluació estarà en funció del mètode avaluatiu escollit. Pensam que, situats en la perspectiva establerta, l'àmplia gamma d'instruments a l'abast (tant generats pels Serveis d'Inspecció Educativa com per diferents aportacions bibliogràfiques) proporcionen una bateria de materials suficientment rica i contrastada com per a disposar d'un material considerable. Cal també preveure que l'Equip haurà de realitzar els seus instruments en el cas que els que tengui a la seva disposició no responguin al context en el qual hauran de ser emprats. La fiabilitat i validesa necessàries dels instruments a usar haurà de ser objecte d'estudi acurat per part de l'Equip com a condició prèvia a llur ús. En aquest sentit, és d'interès la bibliografia al·lusiva i la relació d'instruments d'avaluació que presenten Garcia-Casarrubios *et al.* (1989: 171-173). A continuació sintetitzam en deu quadres, segons els factors de Tort, la nostra proposta avaluativa de centres escolars.

FIGURA 4

FACTOR 1: Viabilitat dels principis bàsics	
Fonamentació pedagògica	Base legal: LOGSE
Principis bàsics que han d'animar tota l'activitat educativa del centre escolar. Són resposta a aspiracions socials i individuals; així com a les necessitats objectives de l'educació com a estructura econòmica i cohesió social.	Art. 1.1. Art. 2.1. Art. 2.3.
ASPECTES A AVALUAR	
<p>- Existència i seguiment d'una línia educativa que respongui als fins de la LO 8/1985 (LODE).</p> <p>- Existència i seguiment de l'activitat educativa que concordi amb els principis de:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Formació personalitzada. • Participació dels pares. • Educació no-sexista i no-discriminatòria. • Desenvolupament de la creativitat. • Foment del comportament democràtic. • Orientació educativa i professional. • Metodologia activa i participativa. • Avaluació ensenyament-aprenentatge. • Relació amb l'entorn. • Defensa del medi. <p>- Model humà.</p>	

FIGURA 5

FACTOR 2: Capacitat Eq. Dir. (òrg. col·legiats i unip.)	
Fonamentació pedagògica	Base legal: LOGSE
<p>L'escola és un sistema social amb una estructura, organització i acció social que té la persona humana com a actor principal del sistema, en relació amb els altres.</p> <p>El grup més significatiu és l'Equip Directiu, amb actuació personal o col·legiada.</p>	<p>Art. 55.c.</p> <p>Art. 58.3.</p> <p>Art. 36-46 LODE: òrgans de govern dels centres públics.</p> <p>R.D. 2376/85: Regl. id.</p>
ASPECTES A AVALUAR	
<ul style="list-style-type: none"> - Doctor electe pel Consell Escolar o no (provisional). - Existeix un programa bàsic d'actuació directiva. - Actuació coherent amb el programa bàsic. - Capacitat de direcció i coordinació de les activitats del centre. - Capacitat d'execució dels acords dels òrgans col·legiats. - Coordinació de la participació dels sectors de la comunitat escolar. - Elaboració de la proposta del pla anual d'activitats. - Impuls de les relacions centre-entorn. - Facilita coordinació amb el CEP, programes i serveis educatius. - Compleix les competències del reglament d'òrgans de govern. - Capacitat d'organització, iniciativa, comunicació, programació, seguiment i control. 	

FIGURA 6

FACTOR 3: Potenciació de l'equip docent	
Fonamentació pedagògica	Base legal: LOGSE
<p>El professorat com a element humà constitueix un factor bàsic per al funcionament del centre i per a l'eficàcia de l'escola.</p> <p>Cal considerar indicadors de la «qualitat» del personal docent relacionats amb la seva actuació com a equip bàsicament organitzat.</p>	<p>Art. 55.a.</p> <p>Art. 56.1.</p> <p>Art. 56.2.</p> <p>Art. 56.3.</p>
ASPECTES A AVALUAR	
<ul style="list-style-type: none"> - Possessió de la <i>titulació mínima</i>. - Adequat <i>perfil físic</i>: salut, edat, presència. - Adequat <i>perfil intel·lectual</i>: claredat d'idees i expressió, serenitat de judici, capacitat d'anàlisi i de síntesi, preparació cultural. - Adequat <i>perfil didàctic</i>: capacitat de preparar l'ensenyament, motivació d'alumnes, adaptació al nivell, coneixement de mètodes i estratègies didàctics, auto-avaluació, innovació educativa, etc. - Adequat <i>perfil de govern</i>: capacitat d'autoritat, organització, disciplina, cura del material, interès pels alumnes. - Adequat <i>perfil d'esperit professional</i>: entusiasme, iniciativa, receptivitat de suggeriments, constància, idealisme, etc. - Adequat <i>perfil moral</i>: exemplaritat, maduresa afectiva, empatia, imparcialitat, paciència, autocontrol, etc. - Adequat <i>perfil de formació permanent</i>: assistència a cursos d'actualització, grups de treball CEP, altres estudis, universitaris o no, etc. - Adequada dinàmica d'equips de cicle, tutories i reunions de professorat. 	

FIGURA 7

FACTOR 4: Dinàmica de la gestió de persones	
Fonamentació pedagògica	Base legal
<p>La relació entre l'equip directiu i els equips de professors que conformen el claustre origina l'«estil» de la gestió.</p> <p>Cal cercar aspectes que incideixen sobre el treball ben fet, amb il·lusió i, alhora, amb organització.</p>	<p>RD 895/1989, de 14 de juliol (i Or. derivades).</p> <p>RD 237/1985, de 18 de desembre.</p> <p>RD 2376/1985, 18 des.O. 27 de maig 1988.</p>
ASPECTES A AVALUAR	
<ul style="list-style-type: none"> - Adequada adscripció del professorat. - Adequada planificació, responsabilització, dotació i seguiment del funcionament dels equips. - Adequada selecció del professorat (centres concertats). - Adequat funcionament dels òrgans col·legiats. 	

FIGURA 8

FACTOR 5: Adequació de la gestió organitzativa	
Fonamentació pedagògica	Base legal: LOGSE
<p>L'organització i estructura del C. és fonamental per convertir l'acció gral. en quelcom de funcional i adequat, evitant la improvisació i la rutina. Cercarem aspectes indicadors de decisió, programació, execució i avaluació (lligats a informació i execució).</p>	<p>Art. 4</p> <p>Art. 21</p> <p>Art. 23</p> <p>Art. 55.b.</p> <p>Art. 57 (1,2,3,4,5).</p>

ASPECTES A AVALUAR

- *Projecte educatiu del centre*: definició línia del centre (car. propi); especif. objec. prioritzats.
- *Programació general del centre*:
 - Parteix de la consideració de la Memòria Anual.
 - Determina objectius a aconseguir expressats en termes de capacitats per a cada cicle.
 - Determina els continguts mínims.
 - Fixa els criteris d'avaluació.
 - Estableix pautes per a la recuperació.
- S'hi preveuen *desenvolup. curriculars diversificats*:
 - Per a cada cicle.
 - Per a alumnes amb Nec. Educ. Especials.
 - Per a alumnes majors de 16 anys.
 - Específics de garantia social.
 - No-discriminatoris.
- S'hi determinen *activitats* adequades i suficients per al desenvolupament de les capacitats.
- S'hi preveu *temporalització*.
- S'hi planteja una *metodologia didàctica* adequada.
- S'hi propicia el *treball en equip*.
- Els *criteris d'avaluació* concorden amb el sistema d'avaluació contínua i global (Primària)/avaluació contínua i integrada (ESO).
- Funciona el *sistema de participació -real-* de professors, pares, alumnes i personal no-docent. Grau de coherència i de participació.
- *Reglament de Règim Interior*: contempla drets i obligacions.
- Mecanismes d'autorevisió i *avaluació interna* continuada.
- *Memòria Anual del Centre*.

FIGURA 9

<p>FACTOR 6: Qualificació de la gestió pedagògica i acadèmica</p>	
<p>Fonamentació pedagògica</p>	<p>Base legal: LOGSE</p>
<p>Els alumnes són el subjecte i el fi de l'educació. Per això es busquen aspectes que indiquin l'acció a realitzar amb ells, així com llur receptivitat i rendiment.</p>	<p>Articles: 15, 21, 22, 55.d., 55.e., 59.1., 60. Tít. GES /Acreditació.</p>
<p>ASPECTES A AVALUAR</p>	
<ul style="list-style-type: none"> - <i>Admissió d'alumnes</i>: hom compleix els criteris del RD 2375/1985. Avaluació inicial diagnòstica. Historial personal, familiar i escolar. - <i>Agrupament dels alumnes</i>: Criteris. Agrupaments flexibles, no-discriminatoris. - <i>Ambient escolar</i>: ordre, disciplina, hàbits de comportament, d'estudi i de treball, actituds. - <i>Plantejament pedagògic de l'ensenyament i aprenentatge</i>: innovacions curriculars, metodològiques, tecnològiques, didàctiques, organitzatives. - <i>Integració i satisfacció de l'alumne</i>. - <i>Acció tutorial</i> com a part de la funció docent: <ul style="list-style-type: none"> • Activitats amb alumnes, pares i professors (Plà d'Acció Tutorial). • Tractament preventiu de problemes escolars. • Reeducacions. • Funcionament dels departaments/seminaris didàctics i d'orientació educativa. • Orientació acadèmica sobre opcions diverses. • Or. pre-professional (transacció món laboral). • Or. envers hàbits no-discriminatoris. • Programes d'adaptació curricular i de desenvolupament individual. • Orientació de tècniques d'estudi i de treball. 	

FIGURA 10

FACTOR 7: Optimització de la gestió econòmica	
Fonamentació pedagògica	Base legal
L'escola ha de ser «rendible» i econòmicament realista. Cal una correcta gestió de qualitat i una correcta execució.	<ul style="list-style-type: none"> - Llei 12/1987, 2 jul. - Llei 37/1988, 28 des. (Art. 15). - RD 733/1988, 24 juny. - O. 9 de març de 1990. Gratuïtat garantida per la LODE (1985).
ASPECTES A AVALUAR	
<ul style="list-style-type: none"> - És constituïda la <i>Comissió Econòmica</i> al si del Consell Escolar. - Pressupost anual amb previsió de despesa. - Gestió econòmica rendible: relació costos/eficàcia/recursos. - Gestió transparent. Llibres auxiliars (de bancs, de caixa, del compte de gestió) degudament complimentats, documents i factures arxivats a disposició dels Org. de control (Tribunal de Comptes, Intervenció Gral. de l'Estat, Inspecció Gral. de Serveis del MEC). - Càlcul de costos. - Control de despeses. - Adequada cura del manteniment i servei de conservació. 	

FIGURA 11

FACTOR 8: Dinamisme de la Integració Escolar	
Fonamentació pedagògica	Base legal
<p>L'escola ha de tractar d'atènyer una autèntica comunitat escolar al si de la qual pares i alumnes se sentin còmodes i identificats.</p> <p>La dinàmica educativa del centre ha d'integrar alumnes i pares, i vincular-se al barri o localitat on és situat.</p>	<p>- RD 1533/1985, d'11 juliol (APAs)</p> <p>- RD 1532/1986, d'11 de juliol. (Associacions d'alumnes).</p>
ASPECTES A AVALUAR	
<ul style="list-style-type: none"> - Estructuració dels pares: Associació de Pares. Constitució. Funcionament. Junta Directiva. Assemblea. Assistència. Participació real. - Activitats extraescolars no-curriculars organitzades per aquestes entitats. - Escola de Pares. Activitats formatives. - Relació Escola-Pares. - Activitats esportives organitzades. - Col·laboració amb entitats del barri o la localitat. - Alumnes i ex-alumnes. Associacions d'estudiants. 	

FIGURA 12

FACTOR 9: Eficàcia dels serveis complementaris.	
Fonamentació pedagògica	Base legal
El funcionament eficaç de l'escola suposa uns serveis complementaris que facilitin, complementin i ajudin l'exercici de la tasca educativa.	Llei Or. 8/1985, de 3 de juliol (Arts. 1.2. i 6. f, g, h.).
ASPECTES A AVALUAR	
<ul style="list-style-type: none"> - <i>Biblioteca</i>: existeix biblioteca de centre; d'aula; hom disposa de llibres de consulta suficients; de lectura, d'oci o recreatius; registres; fitxers; planificació de l'ús. - <i>Laboratori</i>: existència; diversitat; condicions estructurals; material fungible i no-fungible, planificació. - <i>Servei d'Orientació</i> (cas de no estar integrat encara com a departament del centre). - <i>Secretaria i oficina</i>. - <i>Transport escolar</i>: % al. trans.; ruta; ajuts; seguretat. - <i>Menjador escolar</i>: organització; menú setmanal equilibrat; usuaris i acció educativa (nutrició, higiene, ajuts, hàbits educatius, monitors suficients) tipus de gestió (professors, pares, altres). - <i>Beques i ajuts a l'estudi</i>. - <i>Assegurança</i> d'accident. Metge. Assistència social. - <i>Serveis</i> de neteja, manteniment i conservació. Consergeria. 	

FIGURA 13

FACTOR 10: Funcionalitat de l'estructura escolar	
Fonamentació pedagògica	Base legal
La infraestructura escolar o elements materials del centre poden optimitzar o entorpir les situacions d'ensenyament-aprenentatge.	Ll. Org. 8/1985, de 3 de juliol (Art. 14).
ASPECTES A AVALUAR	
<ul style="list-style-type: none"> - <i>Localització geogràfica</i> de l'edifici escolar adequada com a resposta a la necessitat social del barri o la localitat. - <i>Edifici escolar</i>: distribució, dimensions, estat general. - <i>Instal·lacions docents</i> adequades: aules; pati; biblioteca; laboratoris; sala usos múltiples; despatxos; departaments. - <i>Instal·lacions esportives</i> adequades: pistes; gimnàs. - <i>Instal·lacions de serveis</i> adequades: menjador; àrea d'oficines i secretaria; sala professors; sala material; magatzems. - <i>Mobiliari</i> adequat i funcional. - <i>Material didàctic</i> adequat. - <i>Material esportiu</i> adequat. - <i>Material de serveis</i> adequat. - Prestació de locals a l'entorn. - Ús d'àrees i serveis de l'entorn (barri o localitat). 	

4. Proposta d'avaluació dels programes i serveis de la demarcació

Amb l'intent de millorar el sistema educatiu, per tal d'introduir canvis optimitzadors del currículum, en la promoció educativa i igualtat d'oportunitats, en l'alumnat, en el professorat i en els estaments d'intervenció sòcio-educativa, per part del MEC s'han dissenyat, des

del 1983, projectes d'innovació educativa, programes experimentals i programes de suport (García Casarrubios *et al.*, 1989:143-145).

Quan l'avaluació educativa es polaritza cap als programes o serveis, amb la intenció d'investigar-ne el grau d'èxit, perquè puguin prendre's decisions que s'hi refereixin, parlem d'avaluació de programes o investigació avaluativa (Weiss, 1983:30-55; Garanto Alos, 1989: 55-56; García Hoz-Pérez Juste, 1984:301-308). Per part seva, Landsheere (1985:152) apuntava els objectius de l'avaluació de programes:

- «- Subministrar unes informacions susceptibles de guiar les decisions relatives als canvis o a les modificacions de programes.
- Observar els canvis intervinguts en els alumnes que segueixen el programa.
- Descobrir els punts forts i els punts febles d'una institució que aplica el programa.
- Fer progressar el coneixement en matèria de processos d'ensenyament i aprenentatge.
- Subministrar de forma general uns elements d'apreciació que guïin les decisions administratives.»

El tipus de decisions a prendre podrien ser:

- a) Continuar el programa o cessar-lo, segons l'èxit o el fracàs.
- b) Introduir modificacions en les pràctiques, procediments, estratègies i tècniques del programa mentre es continua portant a terme (millorar, afegir o abandonar).
- c) Implantar el programa a altres indrets: expansió del programa o servei.
- d) Assignar-li més o menys recursos.

FIGURA 14: Organització de programes i serveis educatius a les Illes Balears

(Linàs Ferra, 1989:213-218; MEC 1989; Arbós, 1990:305-308)

ÀREES	SUBÀREES
1. Innovació i reformes del Sistema Educatiu	1.1. Programa de Noves Tecnologies (Atenea-Mercuri) 1.2. P. Ex. Educ. Infantil. 1.3. P. Reformes i Renovació Pedagògica a l'EGB. 1.4. P. Reformes d'EEMM. 1.5. P. de Premsa i Escola. 1.6. P. implantació de l'Educ. Física (EGB).
2. Educació d'Adults	2.1. Centres-Aules Ed. Adults. 2.2. Actuacions Alfabetització. 2.3. Ed. a Distància (INBAD-CE-NEBAD-E. Radiofòniques). 2.4. P. locals d'Educ. Adults.
3. Associacions de Pares i d'Alumnes	3.1. Assoc. Pares i Alumnes. 3.2. SOAPA. 3.3. P. culturals i commemoratius. 3.4. Centres vacances escolars, intercanvis i pobles abandonats. 3.5. Escoles viatgeres. 3.6. Assessoria servei menjadors escolars.
4. Educació Compensatòria	4.1. Aules ocup. joves de 14-16 4.2. Xarxa C. Recursos Pedagògics. 4.3. Equips Ajuda Pob. Escolar. 4.4. P. Població Marginal. 4.5. Camps Apr. de Binifaldó i Son Ferriol. 4.6. Prev. Toxicom. Amb. Escolar 4.7. P. loc. Ed. Compensatòria.
5. Educació Especial, Int. i Eq. Psicoped.	5.1. Centres-Aules E. Especial. 5.2. P. Integració. 5.3. Equips psicopedagògics.
6. Perfeccionament del Professorat	6.1. Centres de professors. 6.2. Cursos espec. (conv. Univ.)
7. Form.-Inserc. Professional	7.1. Pràc. empreses (FP2). 7.2. Cursos monogràfics F.P.

Avaluació dels programes i serveis de la demarcació

Qualsevol procés avaluatiu suposa la recollida de dades referides a moltes variables diferents amb instruments distints. En el nostre cas, sense entrar en la pormenorització dels factors/indicadors significatius (d'acord amb la perspectiva avaluativa esmentada), intentarem fixar els pressupostos bàsics on hauria de basar-se, a criteri nostre, la investigació avaluativa. Els *aspectes a avaluar* que anotam haurien de ser desglossats en *factors* indicatius dels aspectes significatius (MEC 1989), cada un dels quals, alhora, comportaria uns *instruments* per a la recollida de dades necessàries per a la mesura del grau d'assoliment dels objectius proposats, així com el disseny de suports per a l'observació sistemàtica directa. Tractarem de reflectir-ho a la figura 15.

FIGURA 15

AVALUACIÓ DE PROGRAMES I SERVEIS DE LA DEMARCACIÓ	
Aspectes a avaluar	
RECURSOS (adequació)	APLICACIÓ (de Prog. i Serv.)
Materials: - Econòmics. - Infraestructurals: • espais • mobiliari • bibliografia • equips (àudio-visuals, informàtics, altres) Humans: - Professorat: • dotació • preparació: titulació formació (tècnica/didàctica) - Equips de suport: • capacitat real d'intervenció. - Altres: • institucionals: Serv. Soc., Mèdics, etc. Municipals, de la Com. Autònoma. • APAs • individuals	1. Planificació adequada als objectius de l'experiència. 2. Integració en els centres (C. Escolar, Claustre, Equips, Pla General). 3. Adequació al context (resposta a una necessitat real) 4. Adequació a la normativa legal vigent. 5. Suficiència o disfuncionalitat de la qualitat participativa. 6. Nivell d'eficàcia en el centre. 7. Influència de l'aplicació en les àrees curriculars. 8. Capacitat d'expansió. 9. Possibles mesures correctores suggerides pels propis subjectes de l'experiència.

Referències bibliogràfiques

- ARBÓS GRIMALT, A. (1990) «El sistema educativo» a *Economía de las Comunidades Autónomas*. Baleares, Fundación Fondo para la Investigación Económica y Social-Obra Social de la Conf. Esp. de Cajas de Ahorros, Madrid.
- BARBERA ALBALAT, V. (1990) *Método para evaluación de Centros*. Madrid, Escuela Española.
- CABRERA, F. A.; ESPÍN, J. V. (1986) *Medición y evaluación educativa*. Barcelona, PPU.
- DARDER, P.; LÓPEZ, J. A. (1985) *Elements d'organització i avaluació del Centre educatiu d'EGB*. Barcelona, Rosa Sensat-Edicions 62.
- DE LA ORDEN HOZ, A. (1982) *La evaluación educativa*. Buenos Aires, Docencia-Proyecto CINAÉ.
- DE MIGUEL, M. (1989) «Modelos de investigación sobre organizaciones educativas» a *Revista Investigación Educativa*, vol. 7, núm. 13, 21-56.
- ESCUDERO ESCORZA, J. (1983) *¿Se pueden evaluar los Centros educativos y sus profesores?* ICE Universidad de Zaragoza.
- GARANTO ALOS, J. (1989) «Modelos de evaluación de programas educativos», a Abarca Ponce, M. P. (ed.): *La evaluación de programas educativos*. Madrid, Escuela Española, 43-78.
- GARCÍA-CASSARRUBIOS *et. al.* (1989) *La función inspectora en educación*. Madrid, Escuela Española.
- GARCÍA HOZ, V.; PÉREZ JUSTE, R. (1985) *La investigación del profesor en el aula*. Madrid, Escuela Española.
- HALLAK, J. (1978) *El Mapa Escolar: Un instrumento de la política de educación*. París, UNESCO, Instituto Internacional de Planteamiento de la Educación.
- LANDSHEERE, G. DE (1985) «Evaluación de un programa educativo» a *Diccionario de la evaluación y de la investigación educativas*. Barcelona. OIKOS-TAU, 152.
- LLINÀS FERRA, B. (1989) «Programas educativos en las Islas Baleares», a Abarca Ponce, M. P. (ed.) op. cit., 213-218.
- MARTÍNEZ, M. *et. al.* (1983) *La comarca escolar*. Madrid, Escuela Española.
- MEC (1989) *Guia dels programes educatius de les Illes Balears*. Palma de Mallorca, Direcció Provincial d'Educació i Ciència de Balears.
- MENÉNDEZ I PABLO, J. (1990) «La inspección como agente evaluador externo del sistema educativo. Impacto social e institucional de los resultados de la función de evaluación», a *II Symposium Europeo de Inspección Educativa*, organitzat per USITE, en premsa.

- MUÑOZ ARROYO, A. (1978) *Valoración del rendimiento de Centros docentes de Educación General Básica*. Badajoz, ICE Universidad de Extremadura.
- NEVO, D. (1983) «The conceptualization of Educational Evaluation» en *Review of Educational Research*, 53.
- OLIVER JAUME, J. (1991) «Estratègies per a una cultura avaluativa als Centres educatius», a *Educació i cultura*, Palma de Mallorca (en premsa).
- PÉREZ GÓMEZ, A. (1983) «Modelos contemporáneos de evaluación», a Gimeno Sacristán, J.; Pérez Gómez, A. (eds.): *La enseñanza: su teoría y su práctica*. Madrid, Akal Editor.
- STUFFLEBEAM, D. L.; SHINKFIELD (1987) *Evaluación sistemática*. Madrid, Paidós-MEC.
- TENDRINK, T. D. (1981) *Evaluación. Guía práctica para profesores*. Madrid, Narcea.
- TORT I RAVENTÓS, L. (1985) *Método de análisis de un centro escolar*. Barcelona, Copistería Balmes.
- TYLER, R. W. (1966) «General statement on education», a Chase, C. I.; LUDLOW, M. G. (eds.): *Reading in educational and psychological measurement*. New York, Houghton Mifflin.
- USITE (1990) *La evaluación de los Centros escolares por el Servicio de Inspección Técnica de Educación* (en premsa).
- VIVES MADRIGAL, M. (1986) *Memoria sobre la función inspectora*. Palma de Mallorca (inèdita).
- VIVES MADRIGAL, M. (1987) «Análisis de la problemática educativa en las Islas Baleares como base para planes operativos de evaluación», a *Estudis Baleàrics*, V, 25, 79-91.
- VIVES MADRIGAL, M. (1988): «La evaluación formativa del centro docente: Aspectos y criterios». Comunicació presentada al IX Congreso Nacional de Pedagogía (Alicante, 27 de septiembre - 1 de octubre de 1988) (inèdita). Vegeu-ne un resum a: Sociedad Española de Pedagogía (1988): *La calidad de los centros educativos*, Instituto de Estudios Juan Gil-Albert/Caja de Ahorros Provincial de Alicante, Alicante.
- WEISS, C. H. (1983) *Investigación evaluativa*. México, Trillas.

Abstracts

Se conceptualiza en primer lugar la evaluación de los centros docentes y la evaluación de programas y servicios como tópicos de la evaluación educativa, en el marco del paradigma decisonal.

En segundo lugar, se explicita el rol de la inspección educativa como agente de evaluación cuasi-externa, y del equipo de inspectores como unidad operativa básica de evaluación de una demarcación escolar.

En tercer lugar se efectúa, a partir de la LOGSE, una propuesta de evaluación de centros escolares según diez factores base fundamentados pedagógica y jurídicamente, de los que se extraen los aspectos a evaluar.

Finalmente, se propone una investigación evaluativa sobre las áreas de programas y servicios educativos de las islas Baleares contemplando los aspectos a evaluar referidos a recursos y a aplicación.

D'abord nous estimons l'évaluation des Centres d'enseignement et l'Évaluation des Programmes et des Services comme des clichés de l'évaluation éducative dans le cadre du paradigme decisonal.

En deuxième lieu, nous explicitons le rôle de l'Inspection Éducative comme agent de l'évaluation presque externe et de l'Equipe des Inspecteurs comme unité opérative basique de l'évaluation d'une démarcation scolaire.

En troisième lieu nous effectuons, en partant de la LOGSE, une proposition d'évaluation de Centres Scolaires selon 10 facteurs base fondés pédagogiquement et juridiquement, desquels nous extrayons les rapports à évaluer.

Finalemnt, nous proposons une recherche évaluative sur les aires de Programmes et de Services Éducatifs aux Iles Baléars en contemplant les aspects à évaluer référés aux moyens et à l'application.

In the first place, the evaluation of schools and the evaluation of Programs and Services as topics of an educative evaluation are dealt with in the frame of a decisive paradigm.

In the second place, the role of Inspection as an agent of a quasi-external evaluation, and the team of inspectors as the basic operative unit of a schools district is discussed.

In the third place, a proposal of school evaluation based on ten pedagogical and legal factors, referred to in the LOGSE, from which the aspects to evaluate are drawn out, is made.

Finally, we propose evaluative research into the educative programs and services in the Balearic Islands, considering the aspects to evaluate related to resources and application.